



# اثر صادرات کشاورزی بر روی رشد اقتصادی در ایران (محصولات موردی پسته و زعفران)

علی رضایی، شاهرخ شجری<sup>۱</sup>  
shajarish@gmail.com

## چکیده

صادرات بخش کشاورزی سهم قابل توجهی از صادرات غیر نفتی را به خود اختصاص داده و از جایگاه ارز آوری مورد توجه می باشد. در این تحلیل با توجه به اهمیت بخش کشاورزی، به بررسی کمیت و کمک صادرات بخش کشاورزی بر رشد اقتصادی در ایران که از اهداف اصلی مطالعه می باشد می پردازد و با کمک تکنیک های اقتصاد سنجی و آمارهای سری زمانی در دوره برآورد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این راستا الگوی هم جمعی خود توضیح با وقفه های توزیعی (ARDL) برای بررسی رابطه کوتاه مدت و بلند مدت میان متغیرهای تغییر نیروی کار، سرمایه گذاری، صادرات کشاورزی در GDP مورد بررسی قرار گرفته شده است. نتایج نشان می دهد که صادرات زعفران یک اثر معنی دار و مثبتی با رشد اقتصادی دارد و صادرات پسته اثر منفی و غیر معنی داری بر روی رشد اقتصادی دارد و در این راستا زمینه حرکت به سوی افزایش بهره وری، کیفیت محصولات، فرآوری محصولات کشاورزی و جلوگیری از خام فروشی باعث افزایش ارزش اضافی خواهد گردید.

طبقه بندی JEL: Q17، C32

کلمات کلیدی: صادرات کشاورزی، رشد اقتصادی، الگوی خود توضیح با وقفه های توزیعی (ARDL)

<sup>۱</sup> به ترتیب، دانشجوی دکتری اقتصاد کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، استادیار مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی فارس



## مقدمه

اقتصاد ایران از دهه پنجاه تا کنون تحت تزریقات مداوم درآمدهای نفتی به گونه ای شکل گرفته که عدم توازن و هماهنگی بین بخش های اقتصادی از مشخصه های بارز آن به شمار می آید چنانچه در این راستا چاره اندیشی نشود نه تنها مشکلات جدید و غیر قابل کنترل به آن ها اضافه شده بلکه در آینده بخش های تولید در کشور دچار بحران عمیق می گردند. افزایش صادرات غیر نفتی به ویژه میوه های خشک شاخص و ایندیکس و دارای مزیت نسبی تولید یکی از راه حل های معضل فعلی است. لذا شناسایی بازارهای هدف برای صادرات این محصولات امری ضروری است. در این راستا می توان عوامل موثر در صادرات مانند نرخ ارز، قیمت داخلی، قیمت جهانی، تولید ناخالص داخلی (GDP)، درآمد ملی، سطح زیر کشت این محصولات، میزان تولید کل و بالاخره میزان صادرات را با استفاده از دانش و تکنولوژی برتر برای کنترل کیفیت و کمیت، تقویت NGO ها و بخش های خصوصی و نهادهای ذیربط غیر دولتی دست اندر کار تولید و فرآوری در ابعاد مختلف به منظور مشارکت فعال و کارآمد محققین و متخصصین مربوطه برای تحقق اهداف کلان بخش کشاورزی از جهت کاهش تصدی گری دولت و دستیابی به مدیریت توسعه پایدار بالاخص در ابعاد کلان توسعه اقتصادی، سیستم بهینه تهیه و توزیع، آموزش و تقویت بنیه علمی تجار و بازرگانان داخلی و اصلاح قوانین و مقررات، مدیریت و برنامه ریزی نمود.

صادرات کشورهای در حال توسعه غالباً به یک یا چند محصول عمده کشاورزی و منابع طبیعی خام محدود می شود که میزان آن بیشتر بین ۹۰-۸۰ درصد ارزش کل صادرات است. بنابراین با شروع نوسانات قیمتی در بازار جهانی آن محصولات تراز پرداخت های کشور مربوطه دچار عدم موازنه می شود که می بایست با اتخاذ سیاست های مناسب و تنوع صادراتی این مشکل را مرتفع نمود. (پیری و صبحی، ۱۳۸۶).

زعفران و پسته یکی از محصولات مهم و پر فروش ایران در بازارهای جهانی می باشد. ایران با دارا بودن شرایط مناسب برای کشت این دو، بر اساس آمار موجود از نظر سطح زیر کشت دارای مقام اول جهان را داراست، افزایش تولید آن منجر به ایجاد اشتغال در مناطق مستعد کشور می شود و به افزایش ضریب امنیت ملی و بهبود سطح رفاه عمومی کشاورزان در این نواحی کمک می کند، امکان توسعه سطح زیر کشت و افزایش تولید به دلیل وجود شرایط اقلیمی مناسب و پتانسیل های بالقوه آب و خاک و از همه مهمتر امکان صادرات و ارزآوری دارد. موقعیت خاص ایران از لحاظ جغرافیایی به عنوان پلی بین آسیا و اروپا و دسترسی به آبراهه های بین المللی و داشتن مناطق مستعد کشت و پرورش محصولات مذکور آنرا بعنوان یکی از قطب های بالقوه تولید و صادرات این محصولات قرار داده است.

ضعف سیستم بسته بندی، بازاریابی و تبلیغات در بخش صادرات محصولات کشاورزی از سوی صادرکنندگان ایرانی سبب شده که واردکنندگان این محصول را از ایران، به قیمت های پایین تری خریداری کرده و سپس با بسته بندی مجدد و تبلیغات مناسب، به قیمت های بالاتر در بازار جهانی به فروش برسانند. لذا توجه بیشتر در زمینه اجرای سیاست های مناسب برای معرفی بهتر و بهبود شرایط صادرات آنها، ضروری به نظر می رسد.

امروزه بررسی رابطه میان صادرات و رشد اقتصادی به یکی از موضوعات مهم در ادبیات توسعه تبدیل شده است. عمده تجزیه و تحلیل ها در این رابطه بر اساس این فرضیه که "فعالیت صادراتی منجر به رشد اقتصادی می شود"



پایه ریزی شده است. به عبارت دیگر، توسعه صادرات رشد اقتصادی را سبب می شود. این موضوع به عنوان فرضیه صادرات - رشد نامیده شده است (ریپاس و کریستوپلاس ۲۰۰۵). در مطالعه‌ای فاریس (۱۹۷۱)، عوامل مؤثر بر صادرات پوست گاو را در طی دوره زمانی ۶۹-۱۹۵۶ مورد بررسی قرار داد. در این مطالعه عرضه و تقاضای پوست گاو در قالب یک مدل تجارت دو منطقه‌ای و با فرض اینکه در هر ناحیه عرضه نسبت به قیمت‌ها کشش‌ناپذیر است برآورد شد. نتایج این مطالعه حاکی از عدم ارتباط میان صادرات پوست گاو و قیمت‌های آن بود. در مطالعه‌ای صدراالاشرفی (۱۳۷۵)، تحت عنوان صادرات محصولات کشاورزی و نقش آن در بهبود ساختار اقتصاد جامعه و روش‌های توسعه آن عوامل مؤثر بر صادرات را به دو دسته عوامل بیرونی و عوامل درونی تقسیم بندی کرد. وی عوامل بیرونی مؤثر بر عملکرد صادرات را عدم ثبات قوانین و مقررات مربوط به صادرات و تغییرات مداوم آن، کمی اعتبار صادراتی و مکانیزم صحیح و پایدار برای صادرات و نبودن نظام اطلاعاتی منظم و مستمر برای انتقال اطلاعات مربوط به بازارهای عمده مصرف (عرضه و تقاضای کالاهای صادراتی) در سطح جهان به تولیدکنندگان و صادرکنندگان مملکت و بالاخره افراد متخصص در نمایندگی‌های ایران در خارج و عدم تجهیز آنها به کادرهای اقتصادی متخصص و مجرب و همچنین عوامل درونی مؤثر بر صادرات را عدم انطباق ساختار تشکیلاتی و سازماندهی مرکز توسعه صادرات ایران با احتیاجات فعلی و کمبود متخصص در مرکز توسعه صادرات ذکر نمود.

پایه تئوریکی این رابطه بر اساس فرضیات زیر می باشد (گیلی و ویلیامسون ۲۰۰ و یاقمیان ۱۹۹۴):

- ۱- توسعه صادرات سبب رشد تولید از طریق تقویت مبادلات خارجی می شود.
  - ۲- رشد صادرات ممکن است باعث ایجاد تخصص در تولید محصولات صادراتی شده و موجب رشد و افزایش تولید این محصولات گردد که در نتیجه سطح بهره وری افزایش و تخصیص مجدد منابع از بخش غیر تجاری ناکارا به بخش با بهره وری بالاتر صورت خواهد گرفت. بنابراین تغییرات در بهره وری منجر به گسترش تولید می شود.
  - ۳- صادرات، ارز خارجی برای کشور فراهم می کند که در این صورت شرایط برای وارد کردن کالاهای سرمایه ای آسان تر شده و نهایتاً منجر به رشد تولید می شود.
  - ۴- صادرات سبب ایجاد بازارهایی با اندازه کارا شده و سبب ایجاد صرفه های حاصل از اندازه می شود و همچنین باعث افزایش سرعت نرخ تشکیل سرمایه و تغییرات تکنیکی می گردد.
- بهمنی اسکویی (۱۹۹۱)، در مطالعه خود در مورد ۸ کشور کمتر توسعه یافته نتیجه گیری کرد که یک علت دو طرفه میان صادرات و رشد اقتصادی وجود دارد.

برای صادرات - رشد اقتصادی استدلال های تئوریکی به این صورت بیان می گردد:

افزایش تقاضا برای صادرات انگیزه هایی را برای تخصصی شدن در یک بخش صادراتی، اقتصادهای اندازه و تخصیص مجدد منابع از بخش های غیر تجاری با کارایی کمتر به بخش تجاری صادرات با کارایی بالاتر را منجر می شود. که در نهایت منجر به افزایش بهره وری و رشد تولید می گردد. بطور ویژه استدلال شده که صادرات بالاتر، دستیابی به تکنولوژیهای پیشرفته را افزایش می دهد و همچنین مهارتها، یادگیری بر اساس آموزش و تجربه، تکنیک های مدیریتی

و فعالیت های اقتصادی کارآفرین را تشویق کرده و به حل مشکلات مربوط به ارز خارجی کمک می کند (ریپاس و کریستوپولاس ۲۰۰۵) با توجه به مطالعات صورت گرفته لزوم بررسی رابطه میان صادرات و رشد اقتصادی در کشور به منظور انتخاب استراتژی های توسعه ای مناسب ضروری به نظر می رسد. از سویی بخش کشاورزی یکی از مهم ترین بخش های اقتصادی کشور است که به لحاظ ساختاری نقش مهمی در فرآیند توسعه اقتصادی ایفا می کند. این بخش ۸۰ درصد نیازهای غذایی، یک چهارم تولید ناخالص داخلی و یک سوم درآمد ارزی حاصل از صادرات غیر نفتی کشور را تأمین می کند (مرکز آمار ایران)

لذا در این مطالعه نیز رابطه میان صادرات و رشد اقتصادی بخش کشاورزی با استفاده یک الگوی همجمعی بررسی گردید. در این راستا داده های سری زمانی برای بررسی رابطه میان متغیرهای صادرات و رشد اقتصادی در بخش کشاورزی به کار گرفته شد. در نهایت، با انجام تست ایستایی با توجه به اینکه متغیرها از درجه صفر و یک ایستا شده اند، الگوی خود توضیح با وقفه های توزیعی (ARDL)، به عنوان بهترین روش برای بررسی رابطه همجمعی بکار گرفته شد.

## مواد و روش ها

### الف - منابع داده ها و متغیرها :

در این مطالعه داده های سری زمانی تولید ناخالص داخلی (GDP)، صادرات زعفران (SAF)، صادرات پسته (PIS) سرمایه گذاری در تولید ناخالص داخلی (CAP)، نیروی کار (LAB) و شاخص قیمت مصرف کننده (CPI) در دوره زمانی ۱۳۸۷-۱۳۵۹ از منابع متعددی نظیر سالنامه های آماری، آمارهای موجود در سایت مرکز آمار ایران و سایت آماری اقتصاد ایران جمع آوری گردید. لازم به ذکر است که تمام متغیرها بر حسب قیمت ثابت می باشد.

### ب: روش تحقیق :

از آنجا که داده های مورد استفاده در این قسمت از مطالعه داده های سری زمانی می باشد، لذا قبل از هر اقدامی جهت برآورد روابط میان آنها، مسأله ایستایی هر یک از متغیرها مورد بررسی قرار گرفتند. در این راستا، آزمون ایستایی نه مرحله ای با استفاده از آزمون های دیکی فولر و دیکی فولر تعمیم یافته مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به اینکه متغیرها از درجه ۰ و ۱ ایستا شدند، از الگوی اقتصادسنجی ARDL برای بررسی رابطه همجمعی میان متغیرها استفاده شد.

به منظور بررسی روابط بلند مدت و کوتاه مدت بین متغیر وابسته و سایر متغیرهای توضیحی الگو، می توان از روشهای همجمعی مانند روش انگل - گرنجر و مدل های تصحیح خطا (ECM) استفاده نمود. الگوهای تصحیح خطا نوسانات کوتاه مدت متغیرها را به مقادیر تعادلی بلند مدت آنها ارتباط می دهند. در صورتیکه متغیرهای الگو هم جمع باشند، جمله پسماند رابطه کوتاه مدت جمعی از مرتبه صفر (ایستا) خواهد بود و در نتیجه می توان ضرایب الگوی تصحیح خطا را بدون هراس از به دست آوردن یک رگرسیون کاذب به روش OLS برآورد کرد و از آماره های  $t$  و  $F$  در آزمون الگو استفاده کرد. اما در حالتیکه متغیرهای الگو جمعی از مرتبه صفر و یک باشند، دیگر نمی توان از الگوی تصحیح خطا در برآورد ضرایب رابطه کوتاه مدت بهره جست. با این حال، به علت وجود محدودیتهای موجود در استفاده از روشهای انگل گرنجر و مدل ECM و همچنین برای اجتناب از نواقص موجود در این مدلها، از جمله وجود آریب در نمونه های کوچک و عدم توانایی در انجام آزمون فرضیات آماری، روشهای مناسبتری برای تحلیل روابط دراز مدت و کوتاه مدت بین متغیرها پیشنهاد شده است که در این رابطه می توان به رهیافت ARDL اشاره نمود (پسران و پسران، ۱۹۹۷). در استفاده از این رهیافت به یکسان بودن درجه همجمعی متغیرها، که در روش انگل گرنجر ضروری است، نیازی نیست (یوسفی، ۱۳۷۹). همچنین، این روش الگوهای بلند مدت و کوتاه مدت در مدل را بطور همزمان تخمین می زند. و مشکلات مربوط به حذف متغیرها و خود همبستگی را رفع می کند. لذا تخمینهای روش ARDL، بدلیل اجتناب از مشکلاتی همچون خود همبستگی و درون زایی، نا آریب و کارا هستند (سیدیک، ۲۰۰۰).

روش ARDL شامل دو مرحله است. در مرحله اول وجود رابطه بلند مدت میان متغیرهای تحت بررسی با استفاده از آماره  $F$  برای آزمون معنی دار بودن متغیرهای با وقفه در مدل تصحیح خطا، بررسی می گردد. مرحله دوم تحلیل، شامل تخمین ضرایب رابطه بلند مدت و انجام استنباط های لازم در مورد این ضرایب می باشد.

جهت تصمیم گیری در مورد رد و یا عدم رد فرضیات صفر بایستی مقدار  $F$  محاسباتی را با آماره  $F$  که توسط پسران و پسران (۱۹۹۷) محاسبه شده است، مقایسه نمود. در صورتی که مقدار  $F$  محاسباتی بزرگتر از حد بالایی  $F$  باشد، فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بلند مدت، رد می شود. بر عکس در صورتیکه مقدار  $F$  محاسباتی کمتر از حد پایینی  $F$  باشد، نمی توان فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بلند مدت را رد کرد. در شرایطی که مقدار  $F$  محاسباتی در محدوده مابین این دو مقدار (حد بالایی و حد پایینی  $F$ ) قرار گیرد، وجود رابطه بلند مدت غیر قابل تعیین بوده و نمی توان با قطعیت اظهار نظر نمود. در ادامه به منظور بررسی روابط کوتاه مدت بین متغیرها می توان از مدل های تصحیح خطا استفاده کرد (فلسفیان ۱۳۸۳).

## نتایج

در تحلیل همجمعی ARDL ابتدا وجود رابطه همجمعی بر اساس نتایج تفصیلی به دست آمده که در جدول (۱) ارائه شده است وجود رابطه بلندمدت مورد آزمون قرار می گیرد. آزمون وجود رابطه بلندمدت بصورت صفر بودن همزمان تمامی ضرایب متغیرهای سطح ارائه شده در جدول (۱) می باشد. آماره  $F$  محاسباتی برابر  $۱۲/۲۴۶۰۳$  به دست آمد در حالی که مقادیر بحرانی ارائه شده توسط پسران و همکاران (۱۹۹۶) برای دو کران در سطح اطمینان ۹۹ درصد به ترتیب  $۵/۱۷$  و  $۶/۳۶$  می باشد. به این ترتیب فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بلندمدت مورد پذیرش قرار نمی گیرد و می توان وجود رابطه بلندمدت را میان متغیرهای توضیحی با متغیرها پذیرفت. لازم به ذکر است که تصریح ارائه شده در جدول (۱) دارای شرایط مطلوبی می باشد و آماره های تشخیص شامل ضریب آماره های  $F$ ،  $\bar{R}^2$  و دوربین واتسن حاکی از مطلوب بودن این تصریح می باشد.

جدول (۱): نتایج الگوی با وقفه های توزیعی رشد اقتصادی طی دوره ۸۷-۱۳۵۹  $ARDL(1, 0, 0, 3)$

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t
GDP(-1)	۰/۱۳۵۱۴۷	۰/۱۳۱۷۹۲	۱/۰۲۵۴۵۷
LAB	۰/۶۰۶۷۲۵	۰/۳۰۴۹۳۷	۱/۹۸۹۶۷۳
CAP	۱/۹۴۱۰۵۴	۰/۴۵۵۱۶۲	۴/۲۶۴۵۳۶
SAF	۰/۰۵۲۲۰۱	۰/۰۲۴	۲/۱۷۵۰۳۹
SAF(-1)	۰/۰۲۰۰۶۹	۰/۰۲۵۷۱۰	۰/۷۸۰۵۸۸
SAF(-2)	۰/۰۴۴۳۶۸	۰/۰۲۶۲۰۵	۱/۶۹۳۱۵۵
SAF(-3)	۰/۱۰۰۱۰۸	۰/۰۲۲۴۲۶	۴/۴۶۳۹۲۹
PIS	-۰/۰۱۳۷۰۲	۰/۰۳۸۲۸۲۳	-۰/۴۱۷۴۵۶
CPI	-۰/۲۵۹۷۳۳	۰/۰۹۸۴۱۹	-۲/۶۳۹۰۶۱

	D.W	F	$\bar{R}^2$	آماره ها
	۲/۲۶۱۶۵۷	۲/۴۵۷۱*** ۷۹	۰/۹۹	

با توجه به وجود رابطه بلند مدت در جدول شماره (۲) ارایه شده است نتایج حاکی از آن است که در بلند مدت ضرایب متغیرهای سرمایه گذاری در تولید ناخالص داخلی، صادرات زعفران نیروی کار و شاخص قیمت‌ها معنی دار و متغیرهای مربوط به پسته منفی و معنی دار نمی باشد.

نتایج حاصل از برآورد رابطه بلندمدت رشد اقتصادی طی دوره ۸۷-۱۳۵۹

آماره t	انحراف معیار	ضریب	متغیر
1.894848	0.370233	0.701536	LAB
6.505725	0.344985	2.244376	CAP
6.953708	0.036041	0.250616	SAF
-0.408019	0.038830	-0.015843	PIS
-2.233217	0.134479	-0.300320	CPI

ماخذ: یافته های تحقیق

افزون بر این مقادیر ضرایب به دست آمده نیز در سطح بالایی قرار دارد و انتظار می رود با یک درصد افزایش در سرمایه گذاری در تولید ناخالص داخلی مقدار ۲/۲۴۴ درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی در بلندمدت بوجود آید و با یک درصد رشد صادرات زعفران ۰/۲۵ درصد رشد در GDP صورت گیرد و با افزایش یک درصد نیروی کار مقدار ۰/۷ درصد به gdp افزایش گردد. و همینطور اگر شاخص قیمت‌ها یک درصد افزایش یابد GDP به میزان ۰/۳ درصد کاهش پیدا می کند.



جدول (۳) نتایج حاصل از برآورد رابطه کوتاه مدت رشد اقتصادی طی دوره ۸۷-۱۳۵۹

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t
D(LAB)	0.606725	0.304937	1.989673
D(CAP)	1.941054	0.455162	4.264536
D(SAF)	0.052201	0.024000	2.175039
D(SAF(-1))	-0.044368	0.026205	-1.693155
D(SAF(-2))	-0.100108	0.022426	-4.463929
D(PIS)	-0.013702	0.032823	-0.417456
D(CPI)	-0.259733	0.098419	-2.639061
CointEq(-1)	-0.864853	0.131792	-6.562236

ماخذ: یافته های تحقیق

در جدول (۳) نیز نتایج حاصل از برآورد رابطه کوتاه مدت یا الگوی تصحیح خطا ارائه شده است. همینطور که ملاحظه می شود تمام ضرایب بجز ضریب صادرات پسته معنی دار می باشند. و ضریب تصحیح خطا برابر با  $-0.864853$  برآورد شده است که نشان می دهد در هر دوره ۸۶ درصد انحرافات نسبت به بلند مدت تعدیل میگردند و ایت شوک طی دو سال تعدیل و هضم می شود.

## پیشنهاد ها و نتیجه گیری

با توجه به نتایج حاصل از این مطالعه میان صادرات و رشد اقتصادی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و فرضیه رشد - صادرات تایید شده و لذا پیشنهاد می شود که به منظور افزایش ارزش افزوده بخش کشاورزی به عنوان مهمترین بخش در اقتصاد کشورمان، توسعه صادرات در این بخش مورد توجه قرار گیرد. توسعه صادرات منجر به تقویت مبادلات خارجی شده و سبب افزایش تولید می گردد. از سویی رشد صادرات ممکن است باعث ایجاد تخصص در تولید محصولات صادراتی شده و موجب رشد و افزایش تولید این محصولات گردد که در نتیجه سطح بهره وری افزایش و تخصیص مجدد منابع از بخش غیر تجاری ناکارا به بخش با بهره وری بالاتر صورت خواهد گرفت. بنابراین تغییرات در بهره وری منجر به افزایش تولید می شود. همچنین صادرات،





ارز خارجی برای کشور فراهم می کند که در این صورت شرایط برای وارد کردن کالاهای سرمایه ای آسان تر شده و نهایتاً منجر به رشد تولید می شود. صادرات، سبب ایجاد بازارهایی باندازه کارا شده و یک افزایش قابل توجهی در اندازه و مقیاس اقتصاد و همچنین افزایش سرعت نرخ تشکیل سرمایه و تغییرات تکنیکی را سبب می گردد. لذا پیشنهاد می شود که به منظور افزایش صادرات در کشور که به تبع سبب افزایش رشد بخش کشاورزی و نهایتاً رشد و توسعه اقتصادی کشور خواهد شد انگیزه های لازم برای تولید محصولات صادراتی فراهم و سیاست هایی در حمایت از تولید کنندگان نظیر سیاست تشویق صادرات اتخاذ گردد.

## منابع

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش اقتصادی و ترازنامه، سال های مختلف.
۲. پیری، م و صبحی، م. ۱۳۸۶. بررسی تأثیر نو سانات نرخ ارز بر قیمت صادراتی محصولات کشاورزی، ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی.
۳. صدر الاشرافی، م. (۱۳۷۵). صادرات محصولات کشاورزی و نقش آن در بهبود ساختار جامعه و روش های توسعه آن. اولین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران. دانشکده کشاورزی زابل.
۴. فلسفیان، آ. ۱۳۸۳. گروه بندی مواد خوراکی در ایران و بررسی تقاضای انواع گوشت با در نظر گرفتن تفکیک پذیری، پایتپن نامه کارشناسی ارشد
۵. یوسفی، د ۱۳۷۹. بررسی و برآورد تابع تقاضای واردات کل ایران بوسیله تکنیک همگرایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی
5. Bahmani\_oscokoe, M., Method, H. and shabsigh, G. 1991. Export, groth and causality in LDCs: A reexamination. *Journal of development economics*, v(36):405-415
6. Farris, P. L. (1971). "Export supply and demand for U.S. Cattle hides", *American Journal of Agricultural Economics*, 53:643-646.
7. Giles, A.J. and Williamson, L.C. 2000. EXPORT-LED Growth: A survey of the empirical literature and some non-causality result part 1. *Econometric working paper EWP0001*, University of Victoria.
8. Pesaran, H. M. and B. Pesran. 1997. *Working with microfit 4.0: an introduction to econometrics*, Oxford University Press, Oxford.



9. Reppas, P.A and christopoulos, D.K. 2005. Export-output growth nexus: Evidence from African and Asian countries. *Journal of policy modeling*, v(27): 929-940
10. Siddiky, J, U., Demand for money in Bangladesh: A cointegration analysis, *Applied Economics*, 32: 1977-1984, 2000.
11. Yaghmaian, B. 1994. An empirical investigation of exports development, and growth in developing countries: challenging the neoclassical theory of export-led growth. *World development*, v(22):1977-1995.

### **Impact of agricultural export on economic growth in Iran: pistachio and safferan**

Agricultural exports, is appropriated a significant share of non-oil exports and of the exchange technology, is concerned. In this analysis, due to the importance of agriculture, we study the quantity and assistance of the agricultural exports to economic growth in Iran, which is the main objective of the study, and with the help of the econometric techniques and time series data over a period ,were estimated and analyzed. In this context, we have studied Auto Regressive Distribution Lag (ARDL) to examine the short-term and long-term relationship between variables change labor, investment, agricultural exports in GDP . The results show that the export of saffron has a positive and significant effects on economic growth and pistachios export has a non-significant and negative effect on economic growth , and in this regard, the field toward increasing productivity, products quality, agricultural products processed and stop selling crude , surplus value will be increased.

**Key world:** Agricultural exports, economic growth, ARDL



---

**phd student of agricultural economics** at Azad University **Marvdasht**, Assistant Professor **central** Research and Education Agricultural and Natural Resources